

Írta: Boér Emőke

A GYERMEKELHELYEZÉS, GYERMEKTARTÁS ÉS A GYERMEKEL VALÓ KAPCSOLATTARTÁS

GYERMEKELHELYEZÉS

A házassági bontó- és általában a családjogi perek legérzékenyebb pontja és egyben legnehezebb döntése a gyermekek elhelyezése. A bíróság számára gyakorlatilag csak közvetett – és itt nem a polgári eljárásjogi kategóriára gondolok – bizonyítékok (felek személyes előadása; tanúk vallomása; környezettanulmány; óvodai, iskolai, szakértői vélemény) állnak rendelkezésre ahhoz, hogy a gyermekelhelyezés kérdésében – a gyermekek érdekét, és ezen keresztül természetesen a szülők vágyait is legmesszemenőig szem előtt tartva – a lehető legjobb döntést hozza meg. Ezek a bizonyítékok közvetettek abból a szempontból, hogy a bíróság mindenképpen egy szűrőn keresztül – ami torzító szerepet is betölthet – értesül a szülők, illetve a gyermekek életkörülményeiről, életvezetéséről. Olyan kérdésben ítélezik, ahol a Családjogi Törvény magyarázata szerint is legalább három, de az esetek többségében jóval több ember magánéletének jövőbeli alakulását évekre előre meghatározza. Emberi kapcsolatokat, érzelmi kötődéseket, csalódásokat, az ebből fakadó, sokszor bosszúállásig fajuló megnyilvánulásokat, megfoghatatlan, és ezáltal bizonyíthatatlan viszonyokat igyekeznek a jog medrébe terelni, ami gyakorlatilag sokszor megoldhatatlan feladatokat jelent a bíróság számára.

Ezek a körülmények csak növelik a döntés súlyát és a felelőség mértékét.

Ugyanakkor a bíróságra nehezedik – elsősorban a férfiak részéről megnyilvánuló - társadalmi előítélet súlya is, miszerint a gyermekekért való küzdelemben az anyák kedvezőbb helyzetből indulhatnak.

E körben azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a férfiak többsége ma még változatlanul elfogadja azt a társadalomban általánosan kialakult családi munkamegosztással kapcsolatos gyakorlatot, miszerint a gyermekekről inkább az anyák gondoskodnak, és a házasság esetleges felbontása esetére ezen a helyzeten nem is kívánnak változtatni.

Így az ügyek igen kis százalékában merül fel az apák részéről a gyermekelhelyezés kérdése, illetve az igény, hogy a gyermeket náluk helyezze el a bíróság.

Ezekben az esetekben a bíróság széleskörű bizonyítási eljárást folytat le annak érdekében, hogy a gyermekelhelyezés szempontjából értékelhető és értékelendő lehető legtöbb információ birtokába jusson. Ennek során pedig az apák az anyákkal azonos eséllyel indulnak a gyermekekért való „harcban”. Szándékosan használtam a harc kifejezést, mert az indulatok sokszor a józan ítélőképesség elvesztését eredményezik.

A gyermek-elhelyezési jogvitának sok útvesztője van. A házastársak számtalan esetben egyéb, a házasság felbontásával összefüggő kérdések (kapcsolattartás, lakáshasználat, házastársi közös vagyon megosztása) rendezésének mikéntjéhez kötik a gyermekelhelyezéssel kapcsolatos igényüket. Ezekben az esetekben a gyermekek észrevétlenül eszközzé, és ezáltal végtelenül kiszolgáltatottá válnak. A bíróság éberségén múlik, hogy ezt időben észrevegye, és helyes döntésével megakadályozza.

Sok esetben a szülők a gyermekek lelkiállapotára illetve -időnként fizikai rendellenességben is jelentkező – sérülésére hivatkozással tartanak igényt a gyermekelhelyezésre, palástolva az így kialakult helyzetben játszott szerepüket.

Előfordul, hogy a házastársak a másiktól elszenvedett sérelmüket a gyermekekre kivetítve, igyekeznek bennük szövetségest találni, és ezt a mesterségesen – sokszor a sérült pszichés állapotnak köszönhetően öntudatlanul – kialakított helyzetet próbálják a gyermekelhelyezéssel kapcsolatos bizonyítási eljárásban a saját javukra fordítani.

A házassági bontóperek nagy részében problémát okoz a gyermekek egyik szülő részéről megnyilvánuló, másik szülő ellen ható befolyásolása. Ebben sok esetben kapnak segítséget a szűkebb családi körtől, elsősorban a nagyszülőktől. Természetesen a befolyásolás eredményessége, mértéke illetve módja jelentősen függ többek között a gyermekek korától és természeti adottságaitól, az életkörülményektől, ezen belül különösen az anyagi lehetőségektől, valamint a szülők kulturáltsági szintjétől is. A befolyásolásra alkalmas eszközök számtalanok és egyben feltérképezhetetlenek, mivel a szülők ebben rendkívüli módon találékonyak. Ezért, valamint azért is, mert érzelmi kapcsolatokról van szó, nagyon nehéz a befolyásolás elleni küzdelem.

A Legfelsőbb Bíróság 19. és 24. számú Irányelvével módosított 17. számú Irányelvének III. b) pontja foglalkozik a gyermekelhelyezés körében vizsgálandó egyik alapvető szemponttal, nevezetesen az állandóságra való törekvéssel.

Természetesen a gyermekek érdekének érvényesülése okán ez az alapelv mindenképpen támogatandó szempont, azonban a házastársak számára visszaélési lehetőségként is szolgál.

A gyermekek elhelyezéséig – ami gyakran nagyon hosszú időt vesz igénybe – mindkét szülő azonos, egyenlő jogokkal rendelkezik a felügyelet körében. Bármelyikük kialakíthat szándékosan, egyoldalúan és egyben tartósan egy olyan helyzetet,

amivel a másik esélyeit a gyermekelhelyezés körében teljesen lerontja.¹

Így – a gyermeknevelésre való azonos mértékű alkalmasság ellenére is – előnyösebb helyzetbe kerülhet a gyermekekről ténylegesen gondoskodó szülő. Az ilyen esetekben ugyanis a bíróság mozgásteret beszűkül, a már régen kialakított-a gyermek számára is megszokott és egyben elfogadott – helyzetet sok esetben nem tudja, és a gyermekek érdekének érvényre juttatása miatt nem is szabad megváltoztatni. Persze ritkán, de előfordulhat olyan eset is, amikor a bíróság a kialakult gyakorlaton, éppen a gyermekek érdekében, mégis változtat, mert nemcsak az időszerű, hanem a hosszú távú érdekeket is szem előtt kell tartania. Az egyébként tudatosan kialakított helyzet megváltoztatásának oka lehet az is, hogy a gyermeket ténylegesen gondozó – rosszhiszeműen eljáró – szülő gyermeknevelésre való alkalmassága – éppen ezen magatartása miatt- kétségbe vonható.

Egyre több esetben merül fel a családokban nézeteltérés a gyermekek vallási illetve világnézetű nevelése kérdéséről. Nagyon nehéz döntés elé kerül ilyen esetben a bíróság. Olyan ügyben kell állást foglalnia, ami a magyar állampolgárok Alkotmányban is biztosított egyik alapvető joga [60. § (1)-(2)]. Természetesen a gyermekek érdekét kell szem előtt tartani, azonban a döntésnél elkerülhetetlen az egyes vallási és világnézetű elképzelések értékelése illetve mérlegelése.

Az egyik szülő erkölcsi tartásra, emberséges életmódra, a másik beilleszkedési nehézségre, „életbenmaradási”, érvényesülési szükségességre hivatkozik, és egyik sem előbbrevaló a másikkal. A bíróság természetesen – a szülők megállapodásának hiányában –

¹ BH 1998. 180. Az állandóság nem vehető figyelembe annak a szülőnek a javára, aki azt önkényes erőszakos magatartással, a másik szülőnek a gyermek életéből való kirekesztés szándékával teremti meg. (Csjt. 72/A. § (1), módosított 17. sz. Irányelv)

mindenképpen döntésre kényszerül, és amennyiben a szülők ezt nem tudják elfogadni és kulturált módon értékelni, a házasság felbontását követően az ítélet folyamatos konfliktusforrás marad.

Komoly követelmény tehát, hogy „...a vallás különbözőségén alapuló különbségtétel... a szülők között – amint arra az Emberi Jogok Európai Bírósága a Hoffmannak Ausztria elleni ügyében Strassburgban 1993. július 23-án hozott ítéletében is rámutatott (BH 1994/2. sz. 158-160. old.) – nem fogadható el: a szülők közötti világnézeti különbözőségek egyik szülőre nézve sem járhatnak hátrányos következménnyel, nem értékelhetők a javára vagy terhére sem.”²

Ezért a bíróság csak azt vizsgálhatja, hogy az egyes nevelési elvek nem hordoznak-e a gyermekek érdekét sértő közösségellenes, deviáns elemeket. Amennyiben igen, így ez a gyermeknevelésre való alkalmasságot lerontó körülményként értékelendő.

A Családjogi Törvény igen sokat vitatott – viszonylag új, 1995. július 4. napjától hatályos -jogintézménye a közös szülői felügyeleti jog kikötésének [72. § (2)] a lehetősége.

A törvény felemás helyzetet teremtett azáltal, hogy a közös szülői felügyeleti jog esetében is el kell helyezni a gyermeket az egyik szülőnél.

Annak ellenére, hogy a szülői felügyeleti jogok, nevezetesen a gyermek gondozása, nevelése, vagyonának kezelése, törvényes képvisellete, gyám nevezése illetve a gyám kizárása területén a szülőket azonos és egyenlő jogok illetik meg, az elhelyezéssel néhány-jellegénél fogva – máris csorbát szenved.

A közös szülői felügyelettel kapcsolatos bekezdés, valamint a házasság egyező akaratnyilatkozat alapján történő felbontása egyik esetét szabályozó Csjt. 18. § (2) a) pontja nincs összhangban.

Ez utóbbi rendelkezés sorolja fel ugyanis azokat a kérdéseket (közös gyermek elhelyezése, tartása, kapcsolattartás, a közös lakás használata, az ingatlanon fennálló közös tulajdon megszüntetése kivételével a házastársi közös vagyon megosztása), amelyekben kötelező erővel meg kell egyezni ahhoz, hogy a bíróság a házasság megromlására vezető okokat ne tárja fel.

Ha a szülők egyező akaratnyilatkozat alapján kívánnak válni, és egyben szeretnék kikötni a közös szülői felügyeleti jogot is, választaniuk kell.

Vagy – ragaszkodva az egyező akaratnyilatkozat feltételeként felsorolt kérdésekben történő kötelező megegyezéshez -a gyermeket ténylegesen nem gondozó szülő szülői felügyeleti jogát tovább korlátozzák a tartási kötelezettség kimondásával, illetve a kapcsolattartás szabályozásával, vagy komolyan véve a közös szülői felügyeleti jog szándékolt tartalmát – mellőzve a megállapodást az előbbi két kérdésben – a házasság megromlására vezető okok feltárására kényszerülnek.

Sok esetben a közös szülői felügyeleti jog kikötésének csak gesztusértéke van. A gyermeket ténylegesen nem gondozó szülő ennek a jognak a biztosításával érzi úgy, hogy a gyermekéről nem mondott le. Ezért egy kiélezett gyermek-elhelyezési perben is előfordul, hogy a közös szülői felügyeleti jog oldja fel a szülők közötti feszültséget, és vezet el a megállapodáshoz.

A bíróságnak még nincsen tapasztalata abban, hogy a szülők a közös szülői felügyeleti jogot a gyakorlatban milyen tartalommal töltik meg. Ezért nem ismeri ennek a jogintézménynek az esetleges további hiányosságait sem.

² BH 1998. 132. II. A világnézet különbözősége a gyermekelhelyezésénél egyik szülő javára vagy terhére sem értékelhető. /Alkotmány 60. §, 67. § (2), 70/A. §, 1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdetett Emberi Jogok Európai Egyezményének 8. cikke, 7. számú kiegészítő jegyzőkönyv 5. cikke)

GYERMEKTARTÁSDÍJ

A bíróság sokszor kerül nehéz helyzetbe a gyermektartásdíj-fizetésre kötelezés során is. A jelenlegi sajátos gazdasági helyzetben, bizonyos foglalkozási körben gyakorlatilag kiismerhetetlenek a jövedelmi viszonyok. Éppen ezért a gyermektartásdíj összege számtalan esetben mérlegelés útján kerül megállapításra, mivel a kötelezettek nem tudnak megfelelő, a kiszámítás alapjául szolgáló jövedelemigazolást csatolni. A jogosultak pedig egyéb bizonyítékot nem tudnak felajánlani.³

A Csjt. 69/A. § (1) bekezdése alapján a tartásra kötelezhető szülő a saját tartása rovására is köteles megosztani kiskorú gyermekével azt, ami a közös eltartásukra rendelkezésre áll. Ez azonban nem vezethet oda, hogy a tartásra kötelezhető szülő élete teljesen ellehetetlenüljön. Célszerű tehát inkább a tényleges jövedelmi helyzetből illetve életviszonyokból kiindulni, és a tartásra kötelezett számára teljesíthető döntést hozni. Ellenkező esetben az esetleges végrehajtási eljárás során ugyanis sok esetben a közös vagyonba tartozó – így a jogosult tulajdonát is képező – vagyontárgyakat foglalják le.

A tartásra kötelezett kiemelkedően magas jövedelme esetében felmerül a kérdés, hogy van-e a gyermektartásdíj összegének felső határa, mivel a Csjt. 69/C. § (1) a) pontja alapján a gyermek tényleges szükségleteire is figyelemmel kell lenni.

Nyilvánvaló, hogy az egyes családok különböző életszínvonalon illetve jövedelmi helyzetben élnek. A kiemelkedően magas jövedelmű családokban az annak megfelelő színvonalú tartást nyújtják a gyermekeknek is. Így az ő tényleges szükségleteik is ehhez idomulnak. Ezért megítélésem szerint, ha a tartásra kötelezettben megvan a magas összegű tartásdíjra vonatkozó fizetési szándék, ebben ő nem korlátozható. Esetleg a teljesítés formájában (életbiztosítási szerződés megkötése a gyermek javára, takarékbetétkönyv megnyitása stb.) lehet ezt finomítani, ami természetesen egy peren kívül kötött megállapodás tárgya lehet.

A Csjt. 68. § (1) bekezdése alapján a tartási követelés hat hónapra visszamenőleg érvényesíthető. A hat hónapnál régebbi időre vonatkozó tartási követelést csak akkor lehet érvényesíteni, ha a jogosultat ebben mulasztás nem terheli.

Ennek ellenére a bírói gyakorlatban előfordul, hogy a jogosult akkor is a keresetlevél benyújtásától visszafelé számított hat hónaptól érvényesítheti a tartási igényt, ha ezzel kapcsolatban – először – az első tárgyaláson tett egyértelmű nyilatkozatot. Ilyenkor a bíróság a keresetlevél tartalmát igyekszik értelmezni. Amennyiben a tartásra jogosult azt adja elő, hogy a kötelezett – az életközösség megszakadása ellenére – tartásdíjat hosszú idő óta nem fizet, a bíróság úgy tekinti, hogy visszamenőlegesen is érvényesíti az ezzel kapcsolatos igényét.

Az 1998. január 1. napjától hatályos 29/1997. (XII.12.) IM rendelet újraszabályozta a tartásdíj alapját. A Csjt. 10. § (2) a) pontja összevonja a rendszeresen járó havi keresetet, jövedelmet az időszakonként esetlegesen kifizetett prémiummal, jutalommal és egyéb rendkívüli kifizetésekkel. Ezáltal a százalékos gyermektartásdíj-fizetési kötelezettség esetén az éves jövedelem alapján számított, egyhavi átlagos nettó jövedelem a kötelezett szempontjából méltánytalan helyzetet eredményez. Ugyanis abban a hónapban is a magasabb átlagos nettójövedelem alapján számított alapösszegű tartásdíjat kellene fizetni, amikor az egyébként megállapított %-nak megfelelő tartásdíj kevesebb lenne. Ezért a bíróság gyakorlatában előfordul, hogy változatlanul a rendszeres, minden hónapban kifizetésre kerülő jövedelem átlagát veszi figyelembe az alapösszeg megállapítása során.

³ BH 1997. 78. A gyermektartásdíj megállapításánál az önadózás keretében bevallott adóköteles jövedelem mellett mérlegelési körbe kell vonni a vagyoni körülményeket is. /Csjt. 69/A. § (1), 69/C. § (1), 4/1987. (VI.14.) Im rend. 10. §/

A Csjt. a nagykorú gyermek tartását a rokontartás körében szabályozza. A tartásdíjat csak határozott összegben lehet megállapítani, mivel a százalékos mértékű kötelezést kiskorú gyermek esetében, speciális szabályként alkalmazza a törvény.

A munkaképes nagykorú gyermek akkor jogosult a tartásra, ha a szükséges tanulmányai folytatása érdekében erre rászorul.

A bíróságnak igen jelentős mérlegelési szerepe van annak eldöntése körében is, hogy mi minősül szükséges tanulmánynak. Ennek megítélése során alapvető szempont az életpályára való felkészítés. Minden esetre alkalmazható általános szabály nincsen, az egyes konkrét ügyekben az összes körülmény értékelésével dönthető el, hogy a tartási kötelezettség megállapításához szükséges feltételek fennállnak-e.

A szükséges tanulmányok folyamatosságának is különös jelentősége van, valamint vizsgálendő az is, hogy – a képzés jellegénél fogva – a nagykorú gyermeknek nincs-e lehetősége munkaviszony létesítésére, ily módon biztosítva saját tartását.⁴

KAPCSOLATTARTÁS

A házassági bontóperekben nagyon sok vihart kavart a kapcsolattartás rendezetlensége. A szülők részéről ez is sok visszaélésre ad lehetőséget.

Számtalan esetben hivatkozik a gyermeket ténylegesen gondozó szülő a kapcsolattartás korlátozásánál arra, hogy a gyermek nem akar menni. Ilyenkor óhatatlanul felmerül a kérdés, nem a gondozó szülő magatartásának köszönhető-e, hogy a gyermekben ellenérzések munkálnak a másik szülővel szemben.

Itt visszakanyarodhatunk a gyermekelhelyezés témakörben már felvetett problémához, miszerint a szülő a saját elszenvedett sérelmei miatt nem tud kulturáltan, és valóban a gyermek érdekét szem előtt tartva viselkedni. Ilyenkor ugyanis a gondozó szülő részéről a korlátozás illetve tiltás kapcsán éppen az a hivatkozás, hogy ezt a gyermek érdekében teszi. Felmerül tehát, hogy a gondozó szülő nem tud a gyermek számára megfelelő nevelést nyújtani, ami végső soron elvezethet a gyermeknevelésre való alkalmasság hiányának a megállapításához is. Ez pedig adott esetben egy gyermekelhelyezés-megváltoztatási per megindítását eredményezheti.⁵

Természetesen a kapcsolattartás korlátozásának illetve tiltásának lehet olyan oka, ami megalapozott, és valóban a gyermek érdekét szolgálja. Ilyenkor azonban egy igen alapos bizonyítási eljárás lefolytatása szükséges.⁶

⁴ BH 1992. 29. Nagykorú gyermeket megillető tartásdíj megállapításánál irányadó szempontok. [Csjt. 60. § (2), XXIX. PED]BH 1997. 28. Szükséges tanulmánynak minősülhet az újabb szakma megszerzésére irányuló tanfolyam, ha a nagykorú gyermeknek a már megszerzett szakmájában a gazdasági struktúra átalakulása miatt távlatilag nincs lehetősége az elhelyezkedésre. [Csjt. 60. § (2), XXIX. PED]BH 1998. 25. A szülőtől a tanulmányok többévi megszakítása után már csak kivételesen várható el, hogy nagykorú gyermeke után újból tartásdíjat fizessen. [Csjt. 60. § (2), XXIX. PED]BH 1998. 386. Nagykorú gyermektartási igényének elbírálásánál a tanulmányok „megszakításának” és a „rászorultságnak” a jelentősége. [Csjt. 60. § (2), XXIX. PED]

⁵ BH 1992. 29. Nagykorú gyermeket megillető tartásdíj megállapításánál irányadó szempontok. [Csjt. 60. § (2), XXIX. PED]BH 1997. 28. Szükséges tanulmánynak minősülhet az újabb szakma megszerzésére irányuló tanfolyam, ha a nagykorú gyermeknek a már megszerzett szakmájában a gazdasági struktúra átalakulása miatt távlatilag nincs lehetősége az elhelyezkedésre. [Csjt. 60. § (2), XXIX. PED]BH 1998. 25. A szülőtől a tanulmányok többévi megszakítása után már csak kivételesen várható el, hogy nagykorú gyermeke után újból tartásdíjat fizessen. [Csjt. 60. § (2), XXIX. PED]BH 1998. 386. Nagykorú gyermektartási igényének elbírálásánál a tanulmányok „megszakításának” és a „rászorultságnak” a jelentősége. [Csjt. 60. § (2), XXIX. PED]

⁶ BH 1996. 644. A szülő kapcsolattartási jogának a megvonására csak olyan súlyosan félroható magatartások miatt kerülhet sor, amelyek miatt a gyermek érdekét még a korlátozott kapcsolattartás is sértené. [Csjt. 92. § (1), (4), 51/1986. (XI.26.) MT rend. 22. § (1), 24. § (2), 25. § (1)].

A gyermeket gondozó szülő felelőssége nagyon nagy, mivel az ő hozzáállásán múlik az, hogy a gyermek hogyan viszonyul a különélő szülőjéhez. Ebből a szempontból a különélő szülő kiszolgáltatott helyzetben van.

A különélő szülőnek joga és egyben kötelessége is a gyermekkel való kapcsolattartás. A kötelesség teljesítése azonban nem kényszeríthető ki. Elvileg a gyámhivatal a kapcsolattartás szabályainak megsértése – ezen belül annak nem gyakorlása -esetén pénzbírságot szabhat ki, és végső esetben a rendőrség is közreműködhet. Nem gyakorolt kapcsolattartás esetében azonban ennek nincs gyakorlata, hiszen a gondozó szülő emiatt a gyámhivatalt nem keresi fel. Örül annak, hogy a volt házastársával illetve társával nem találkozik. Így amikor a különélő szülő a kapcsolattartást folyamatosan és hosszú időn keresztül nem gyakorolja – különösen kicsi gyermek esetében -, érzelmi eltávolodáshoz vezethet. A bíróság ilyenkor megoldásként a fokozatosság elvét alkalmazza, azzal természetesen, hogy bizonyos idő elteltével a bírói gyakorlatban egyébként kialakult mértékű kapcsolattartási jogot biztosítja a különélő szülő számára. Ebben az esetben ugyanis a kapcsolattartás korlátozására, megvonására illetve szüneteltetésére nincs lehetőség.

A szülők sok esetben egymás feltételül szabják a gyermektartásdíj-fizetési kötelezettséget és a kapcsolattartási jogot.

„Ha nem biztosítod a kapcsolattartást, nem fizetek tartásdíjat”, illetve „ha nem fizetsz tartásdíjat nem viheted el a gyermeket”, hangzik el sokszor e két mondat.

Egyes országokban lehetőség van a két jog illetve kötelezettség összekapcsolására. A mi családjogunkban ez a két intézmény gyakorlatilag egymástól függetlenül létező jog illetve kötelezettség. Elvileg mindkettő érvényesíthető illetve végrehajtható, azonban a tartásdíj behajtásának sok esetben a sajátos gazdasági helyzetből fakadó követhetetlen jövedelmi illetve vagyoni viszonyok, a kapcsolattartási jog betartásának pedig – a jellegéből folyó – emberi hozzáállások vetnek gátat.

Érdemes tehát elgondolkodni, nem volna-e jó megoldás követni a külföldi szabályozást illetve gyakorlatot.

Ez a kölcsönös helytállási kötelezettség illetve ettől függő jogosultság mindkét fél és elsősorban a gyermek érdekét is szolgálná. Természetesen az egyidejűségnek e körben jelentős szerepe lenne, azonban bizonyos vagyok abban, hogy a kívánt cél eléréséhez meg lehetne találni a megfelelő szabályozási módot.

Különélő felek esetében a már hosszabb ideje jól működő kapcsolattartást tudja tönkretenni, ha valamelyik-többnyire a gyermekről nem gondoskodó – szülő újabb, tartós kapcsolatot alakít ki, netán újabb házasságot köt. A másik szülő ugyanis az utólagosan kialakuló féltékenységgel megmérgezi az addig kiegyensúlyozottan – a gyermek érdekében – működő kapcsolattartási rendet.

Megállapítható tehát, hogy a bíróság az ilyen és általában is a családjog által szabályozott illetve érintett élethelyzetekben gyakorlatilag tehetetlen.

A témánál maradva: ha a kapcsolattartás körében a gyermeket gondozó szülő magatartása nem éri el azt a szintet, ami a gyermekelhelyezés megváltoztatását eredményezheti, akkor kizárólag a gyámhivatal, illetve végső eszközként a rendőrség nyújthat segítséget. Ez természetesen sem a gyermek, sem a szülők számára nem lesz egyértelmű megoldása a konfliktusnak, hiszen az addig megélt feszültséget, csalódást, lelki megrázkódtatást nem teszi meg nem törtéنتé, és ezzel egyidejűleg még további ellentétet is gerjeszthet.

A gyermekelhelyezés, a gyermektartásdíj valamint a kapcsolattartás bírósági gyakorlatában felmerülő – fentebb, nem a teljesség igényével felsorakoztatott – problémák

rámutatnak arra, hogy különösen nagy szerepe lehetne hazánkban is a nyugat-európai országok többségében, illetve az Amerikai Egyesült Államokban már elterjedt illetve az EU által is támogatott ún. mediáció intézményének. Ennek a családi viszonyok területén van igazán nagy szerepe, de nem ismeretlen az üzleti életben sem.

MEDIÁCIÓ

A mediáció konfliktuskezelés, megoldás az érintett felek érdekei mentén. Ebben az érdektől elvárt szakember, az ún. mediátor segít.

Előnyei közé tartozik, hogy a konfliktus megoldásában az abban érintettek aktívan közreműködnek.

A saját érdekük szem előtt tartása mellett igyekeznek megérteni az ellentétek okát illetve lényegét. Amennyiben ez megtörténik, azok máris más megvilágításba kerülnek, és közelebb visznek a megoldáshoz. Azért van ennek nagyon nagy jelentősége, mert a vitában álló felek sokszor nem is tudják, hogy mi az, ami a másikban zavarja őket.

A mediáción résztvevők kölcsönösen előnyös megállapodásra törekednek.

Nagyon fontos elvárás, hogy a megoldás ne kívülről, hanem belső meggyőződésből fakadjon. Az így született megállapodást ugyanis nagy százalékban betartják.

A konfliktuskezelés- illetve megoldás az ún. mediációs ülésen folyik. A mediátornak törekednie kell arra, hogy a felek tisztelettel kezeljék egymást, őszintén beszéljenek, lényegre törőek és türelmesek legyenek. Tudatosítani kell a felekben azt, hogy nemcsak a saját, hanem más szempontokat is figyelembe kell venni.

Az ellentétek feloldása érdekében a mediátornak arra kell ösztönöznie a feleket, hogy minél több megoldási javaslatot tegyenek.

Amennyiben a konfliktusra megoldás születik, úgy azt megállapodás formájában, írásban rögzítik.

A mediátor feladata többirányú. Kézben kell tartania a mediációs folyamatot, biztosítani az erőegyensúlyt, valamint elősegíteni a megállapodást. Ezen kívül pártatlannak kell lennie a felekkel, és semlegesnek a mediáción felmerülő téma iránt. A megállapodás létrehozása érdekében a jövőre kell összpontosítani, és erre a felek figyelmét is fel kell hívni. A korábban – egymástól – elszenvedett sérelmek életben tartása ugyanis gátolja a közös nevezőre jutást.

Látható, hogy a mediációs ülés nagyon hasonlatos a bírósági eljáráshoz, a mediátor szerepe pedig a bíróéhoz. Természetesen vannak jelentős különbségek is.

Olyan kérdésekben is meg lehet állapodni, ami a jogi szabályozás területén kívül esik. A mediátor sosem dönti el a vitát, hanem az abban résztvevők figyelmét igyekszik a megoldás irányába terelni.

A megállapodás jogi eszközökkel nem kényszeríthető ki. Nincs akadálya azonban annak, hogy a megállapodást a bírósági eljárás keretében jogi formába is öntsék, amihez már végrehajtási jog is kapcsolódik.

Megállapítható tehát, hogy a mediáció a bírósági eljárást sok esetben nem helyettesíti, azonban nagyon nagymértékben elősegítheti annak gyors lefolyását, és ezáltal az eredményességét is.

Fontos követelmény, hogy a mediáció szoros kapcsolatban legyen a joggal. A mediációs ülésen célszerű olyan megállapodást kötni, ami a felek akaratának érvényre juttatásán kívül egyben jogszerű is, hiszen a kikényszeríthetőség ezáltal valósul meg.

Hazánkban is szükség lenne a mediáció intézményének minél előbbi jogi szabályozására. A mediáció hatékony működése ugyanis komoly segítséget nyújthat a bíróságok munkaterhének csökkentésében, illetve az eljárás gyorsításában. A jogi területen kívül eső –

elsősorban az érzelmi viszonyok körében felmerülő – problémák rendezhetőek lennének a mediációs ülés keretein belül, és a bíróság elé már csak azok az ügyek kerülnének, amelyek jogi megoldásra várnak.